

STUDII ȘI ARTICOLE

O NOUĂ LOCUIRE WIETENBERG LA METEȘ (JUD. ALBA)

În toamna anului 2005, cu prilejul unor cercetări de teren care și-au propus să verifice siturile preistorice deja cunoscute pe Valea Ampoiului și să localizeze altele noi a fost identificată în hotarul localității Meteș o locuire Wietenberg inedită¹.

Locuirea se află pe malul stâng al Văii Ampoiului, la intrarea în sat spre amonte, deasupra unor stânci calcaroase numite de localnici „Vârful Băii”². În spatele acestor pietre se întinde un vast platou care urcă spre o zonă împădurită. Artefactele au fost descoperite la suprafața erodată de agenții naturali și de un drum de țară ce traversează marginea platoului, imediat în spatele vârfului calcaros. În urma încercărilor de delimitare a locuirii, deși o parte a platoului amintit era arat, alte materiale nu au mai fost descoperite, cu excepția unor resturi de silicolite despre care nu putem aprecia dacă au legătură sau nu cu prezența locuirii Wietenberg.

Materialul arheologic constă exclusiv din fragmente ceramice cu factură, forme și ornamentație specifică culturii Wietenberg.

1. Fragmente dintr-un castron lobat decorat în partea superioară cu registre formate dintr-o bandă incizată hașurată în rețea și impresiuni triunghiulare ce iau forma unor vârfuri de săgeți. Exterior și interior: culoare cenușiu deschis; semifin, degresant: nisip (pl. I/1).

2. Fragment ceramic dintr-un vas de mici dimensiuni (strachină sau cană) decorat cu triunghiuri hașurate oblice. Exterior și interior: culoare cenușiu închis; semifin; degresant: nisip (pl. I/5).

3. Fragment din buza evazată a unui vas de uz comun. Exterior și interior: culoare cenușiu închis, semifin; degresant: nisip și pietricele (pl. I/3).

4. Fragment din buza evazată a unui vas. Exterior: cafeniu, interior: negru; semifin; degresant: nisip (pl. I/2).

5. Fragment din fundul unui vas. Exterior: negru, interior: cafeniu; semifin; degresant: nisip și pietricele (pl. I/7).

6. Fragment din buza evazată a unui vas ornamentat cu brâu alveolar. Exterior și interior: culoare cărămiziu închis; grosier; degresant: nisip și pietricele (pl. I/4).

¹ La periegheză au participat Cristian I. Popa, Radu Totoianu, Paula Mazăre și Călin Șuteu. Mulțumim lect. univ. Cristian I. Popa pentru materialele puse la dispoziție.

² Toponimul derivă de la exploatarea calcarului ce a funcționat aici, alături de varnițe, până în ultimele decenii ale secolului XX.

7. Fragment din buza evazată a unui vas. Exterior: negru, interior: cafeniu; grosier; degresant: nisip și pietricele (pl. I/6).

8. Fragment din fundul unui vas. Exterior: slip cenușiu; interior: cenușiu; grosier; degresant: nisip și pietricele (pl. I/8).

Alături de acestea au fost descoperite și alte fragmente atipice, dar cu factură caracteristică culturii Wietenberg.

Prin formele și mai cu seamă ornamentația prezente pe ceramica recuperată, deși redusă cantitativ, apreciem că locuirea de pe „Vârful Băii” aparține fazei Wietenberg II. Încadrarea este susținută de formele și decorul prezent pe fragmentele ceramice descoperite. Cu toate că lotul de materiale este restrâns, lipsa unor elemente decorative specifice fazelor ulterioare, cât și din faza I, susțin acest lucru. Pentru exemplificare, ca analogii în privința vaselor lobate decorate în partea superioară cu registre formate din benzi hașurate în rețea și benzi umplute cu impresiuni, menționăm materialele din așezările de la Râmpeț – „La Cruce”³, Visuia⁴, Băgău⁵, Cicău⁶, Feldioara⁷ sau Ormeniș – „Pe Cruce”⁸.

Deși aparent minoră, descoperirea prezentată este importantă prin faptul că pe cursul mijlociu și superior al Văii Ampoiului (până la ieșirea în culoarul Mureșului) locuirile din Bronzul mijlociu și târziu sunt extrem de rare, ultimele descoperiri în amonte Văii Ampoiului aparținând culturii Wietenberg fiind cele de la Ampoița în punctul „Pietrele Gomușei”, unde se află o locuire a culturii Wietenberg ce se extinde și la poalele pietrelor⁹ și în punctul „Dealul Doștiorului”, unde s-a descoperit în mantaua unui tumul un mormânt aparținând culturii Wietenberg¹⁰. O altă descoperire ce poate fi atribuită culturii Wietenberg de pe Valea Ampoiului o localizăm la Galați –

³ Nikolaus Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*. Teil 1-2, Bonn, 1994 (în continuare: Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur*), Taf. 113/3, 6.

⁴ *Ibidem*, Taf. 142/1.

⁵ *Ibidem*, Taf. 6/9.

⁶ *Ibidem*, Taf. 47/3-5, 7; 48/5, 9, 13.

⁷ *Ibidem*, Taf. 74/2, 7.

⁸ *Ibidem*, Taf. 109/1.

⁹ Ioan Andrișoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului* [Bibliotheca Thracologica II], București, 1992 (în continuare: Andrișoiu, *Civilizația tracilor*), p. 119, pl. 23/9; 28/5; 35/26, 30; Horia Ciugudean, Adrian Gligor, Dan Anghel, Marius Voinaghi, *Cercetări arheologice în așezarea de la Ampoița – Pietrele Gomușei (jud. Alba)*, în *Corviniana*, V, 1999, p. 39; Luminița Sobaru, Răzvan M. Andrei, *Noi informații privind locuirea preistorică de la Ampoița – „La Pietre”*, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studențești*, 11, 2005, p. 36.

¹⁰ Andrișoiu, *Civilizația tracilor*, p. 119; Horia Ciugudean, *Epoca timpurie a epocii bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei* [Bibliotheca Thracologica XIII], București, 1996 (în continuare: Ciugudean *Epoca timpurie*), p. 38, fig. 36/18-19.

„Bulbuce”, de unde este publicat un „cap de băț”¹¹, greșit interpretat ca fusaiolă Coțofeni¹². Chiar în hotarul localității Meteș, punctele de interes arheologic sunt insuficient cunoscute, fiind menționate în literatura de specialitate doar trei situri: „Piatra Peșterii”, cu descoperiri din faza a III-a a culturii Coțofeni și din Bronzul timpuriu¹³, „Dealul Toaca” / „La Meteșel” unde s-a cercetat un tumul cu mantaua de piatră din Bronzul timpuriu¹⁴ și la „Pleașa Înaltă”, unde se află un tumul cu mantaua de piatră, necercetat¹⁵.

Cu toate că în perioadele anterioare în timpul culturii Coțofeni și în Bronzul timpuriu locuirea pe Valea Ampoiului a fost intensă, așezările din bronzul mijlociu și târziu sunt, cum menționam, extrem de rare (harta 1). Dispariția lor e posibil să fie legată de diversificarea strategiei de subzistență. Cu toate acestea, la Meteș ne aflăm în fața unei descoperiri Wietenberg ce ilustrează o locuire sezonieră, de scurtă durată, ce documentează existența în Bronzul mijlociu a unor zone marginale spațiului agricol, introduse în circuitul vieții economice prin dezvoltarea păstoritului „transhumant”. Aceste cauze au determinat modificări de ordin demografic, prin apariția unor noi tipuri de așezări, mai mici, în văi deschise față de cele cunoscute în perioada neolitică și cu o locuire de mai scurtă durată.

Alți posibili factori legați de dispariția așezărilor din această perioadă mai pot fi utilizarea și confecționarea uneltelor și armelor de bronz necesare activităților productive și de apărare, interesul scăzut pentru zăcămintele de silex din zonă, exploatate în perioadele anterioare, și legătura cu unul din marile drumuri comerciale ale preistoriei, care lega Podișul Transilvaniei de câmpia Tisei și Europa Centrală, trecând de-a lungul văii Mureșului, rută pe care erau transportate mari cantități de sare și unele produse finite din bronz sau aur.

Sperăm ca noi cercetări în situl prezentat, cât și în alte puncte de pe Valea Ampoiului, să aducă lămuriri suplimentare referitoare la locuirea acestei zone în Bronzul mijlociu și târziu, astăzi insuficient documentată.

TEODOR MUNTEAN

Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

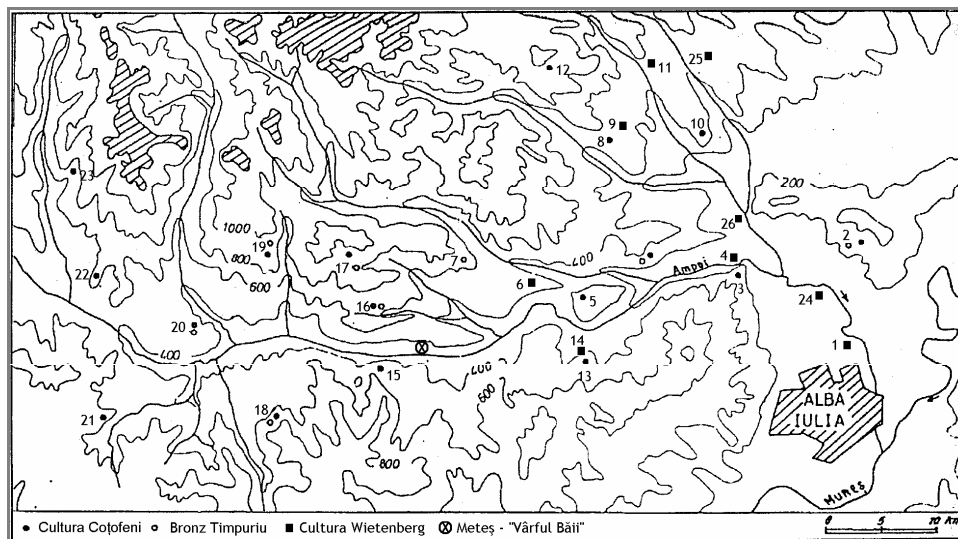
¹¹ Pentru „capetele de băț” din cultura Wietenberg, a se vedea Nicolae Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României, Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980, p. 50; Andrișoiu, *Civilizația tracilor*, p. 29; Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur*, p. 170-172; Gabriel T. Rustoiu, *Tipologia „capetelor de băț” aparținând culturilor bronzului mijlociu din România*, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești*, 1, 1995; Cristian I. Popa, Nicolae M. Simina, *Cercetări arheologice la Lancrăm – „Glod”*, Alba Iulia, 2004, p. 25-26.

¹² I. T. Lipovan, *Așezările purtătorilor culturii Coțofeni din bazinul Ampoiului (I)*, în *Apulum*, XX, 1982, p. 82, pl. 2/27. Mulțumim lect. univ. Cristian I. Popa pentru semnalarea acestei piese și încadrarea ei corectă.

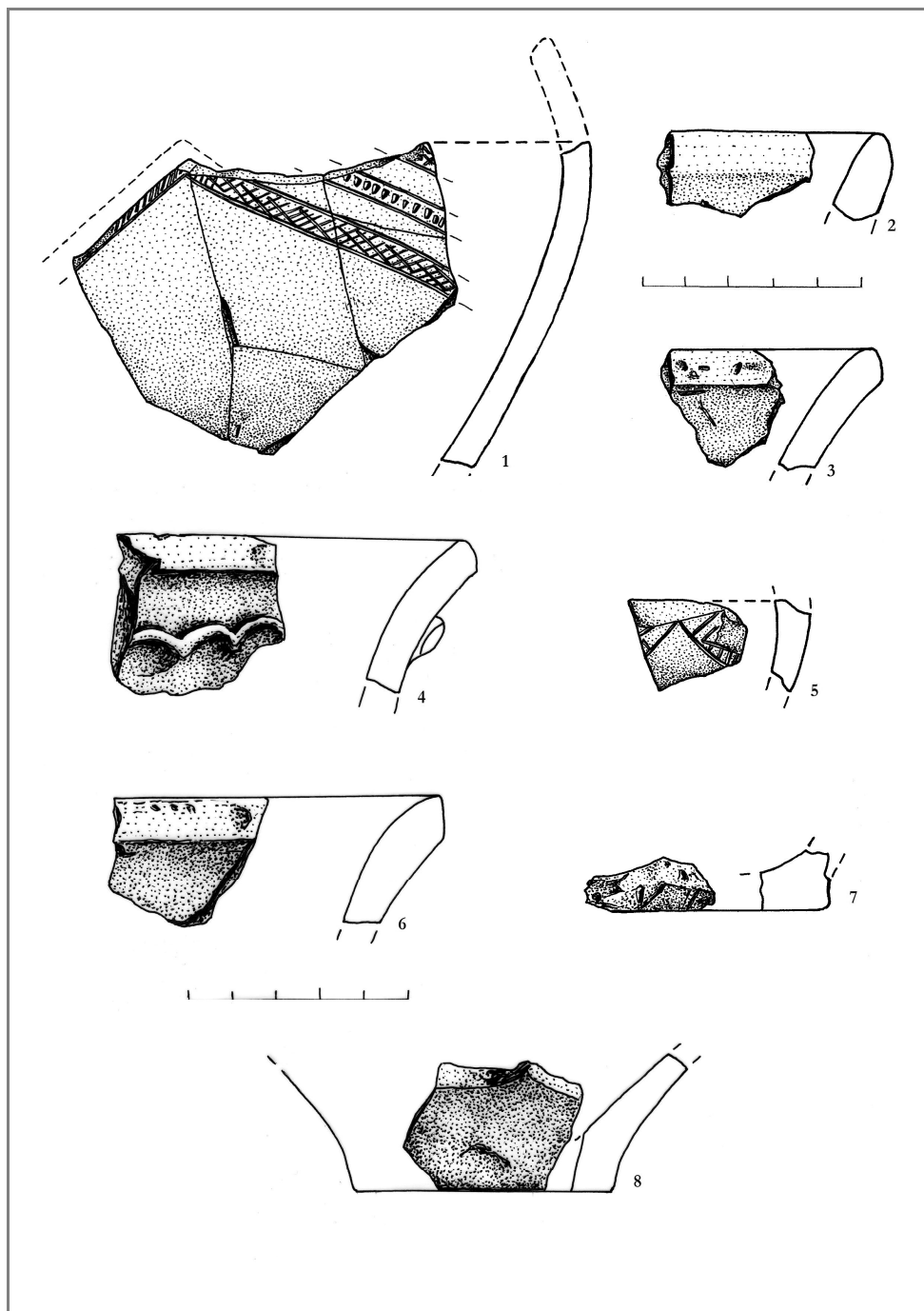
¹³ Ciugudean, *Epoca timpurie*, p. 55.

¹⁴ *Ibidem*, p. 55-56, fig. 45.

¹⁵ *Ibidem*, p. 55.

Harta 1: Descoperiri aparținând culturii Coțofeni, Bronzului timpuriu și culturii Wietenberg pe valea Ampoiului: 1. Alba Iulia - „Ijac”, „Viile Maier”, „Platoul Romanilor”, „Biserica Franciscanilor”; 2. Bărăbanț; 3-4. Șard; 5. Ampoița - „Piatra Boului” 6. Ampoița - „Dealul Doștiorului”, „Pietrele Gomușei”; 7. Ampoița - „Peștera Liliecilor”; 8. Ighiel - „Piatra Poienii”; 9. Ighiel - „Dealul Fierului”; 10. Țelna - „Dealul Morii”; 11. Țelna - „Rupturi”, „Gugu”, „Părăuți”, „Pe coastă”, „Via lui Constantin”, „Litau”, „Trănaș”; 12. Țelna - „Sălășele”; 13-14. Tăuți; 15. Poiana Ampoiului - „Piatra Corbului”; 16. Meteș - „La Peșteră”; 17. Meteș - „Pleașa înaltă”; 18. Presaca Ampoiului - „Piatra Bratii”; 19. Presaca Ampoiului - „Șura de piatră”; 20. Galați - „Bulbuce”; 21. Valea Mică - „Șupelniță”; 22. Zlatna - „Măgura Dudașului”; 23. Zlatna - „Colțul lui Blaj”; 24. Micești - „Valea Luncii”; 25. Bucerdea Vinoasă - „Podei”; 26. Ighiu.

Pl. 1. Ceramică aparținând culturii Wietenberg de la Meteș – Vârful Băii

A NEW WIETENBERG SETTLEMENT AT METEȘ (ALBA COUNTY)

Summary

After a surface investigation made in autumn of 2005 on Ampoi Valley was discovered, in the place named "Vârful Băii", a new settlement belonging of the Wietenberg culture. The archaeological remains consisted exclusively in ceramic finds. By forms and ornaments present on the discovered pottery, can conclude that the site belongs to the IIth stage of Wietenberg culture. The discovery is important because is the upstream settlement of Wietenberg culture from Ampoi Valley.

Keywords: Wietenberg Culture, Ampoi Valley, Meteș, "Vârful Băii", Pottery.

EXPLANATION OF FIGURES

Pl.1. Meteș - "Vârful Băii". Pottery of Wietenberg culture

Map 1. Sites belonging to the Coțofeni culture, Early Bronze Age and Wietenberg culture in the Ampoi Valley.